

WENSTRÖMSKA SKOLAN

Västerås 2:17, Västerås (f.d. Lundby) socken,
Västerås kommun, Västmanlands län

Arkeologisk utredning etapp 1

Rapporter från Arkeologikonsult 2016:2952

PETER SILLÉN

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: En mycket stor del av utredningsområdet utgörs av storblockig morän. Foto från NO.

ALLMÄNT KARTMATERIAL: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003

© Arkeologikonsult 2016

 Detta verk är licensierat under en Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell Licens. Licenstexten finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv> eller genom att skriva till Creative Commons, 543 Howard Street, 5th Floor, San Francisco, California, 94105, USA.

WENSTRÖMSKA SKOLAN

Västerås 2:17, Västerås (f.d. Lundby) socken,
Västerås kommun, Västmanlands län

PETER SILLÉN

Arkeologisk utredning etapp 1

Rapporter från Arkeologikonsult 2016:2952

SAMMANFATTNING

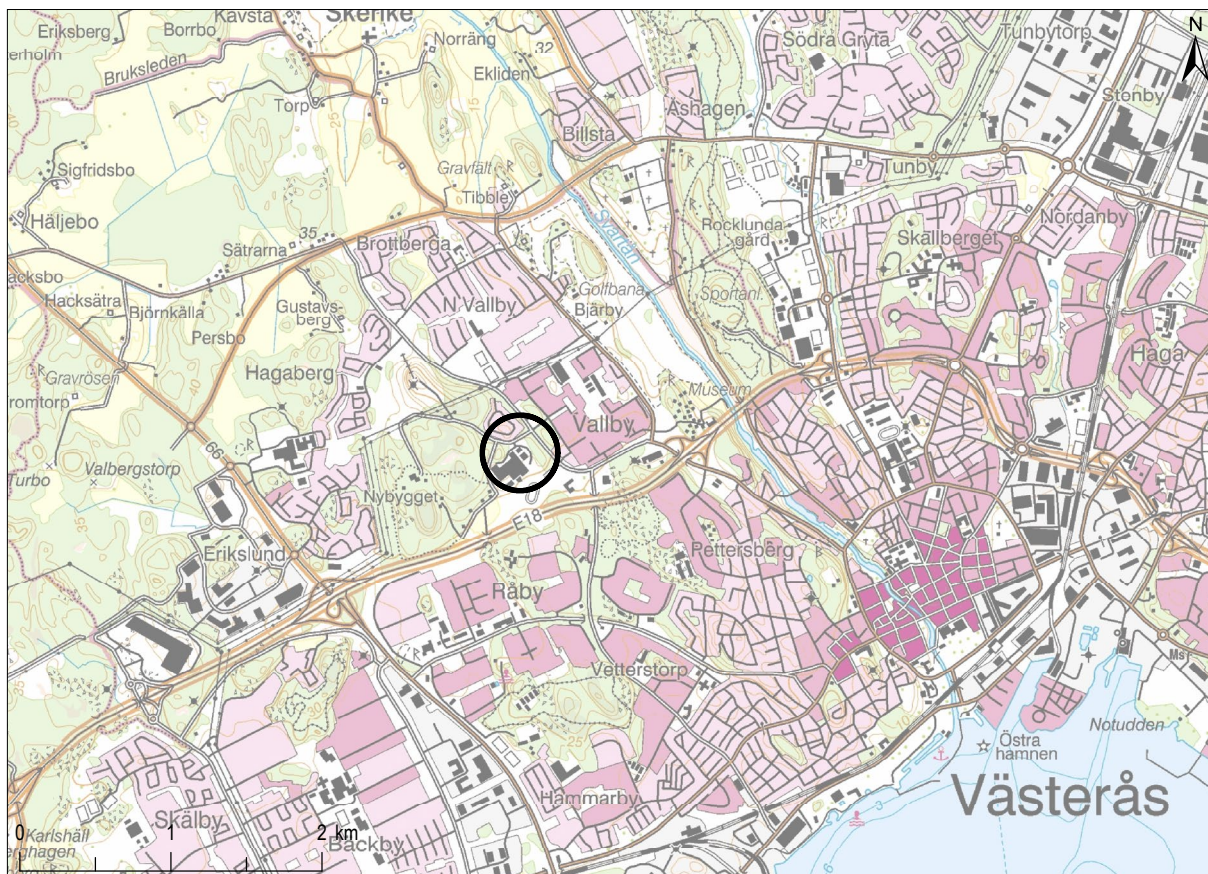
På två skogsklädda impediment vid Wenströmska skolan i Västerås har Arkeologikonsult genomfört en arkeologisk utredning etapp 1. Det ena impedimentet låg nordväst om skolan och det andra nordost om densamma.

Inventeringen resulterade i upptäckten av tre anläggningar. En raserad jordkällare och en syllstensrad påträffades längst i sydost tillhörande

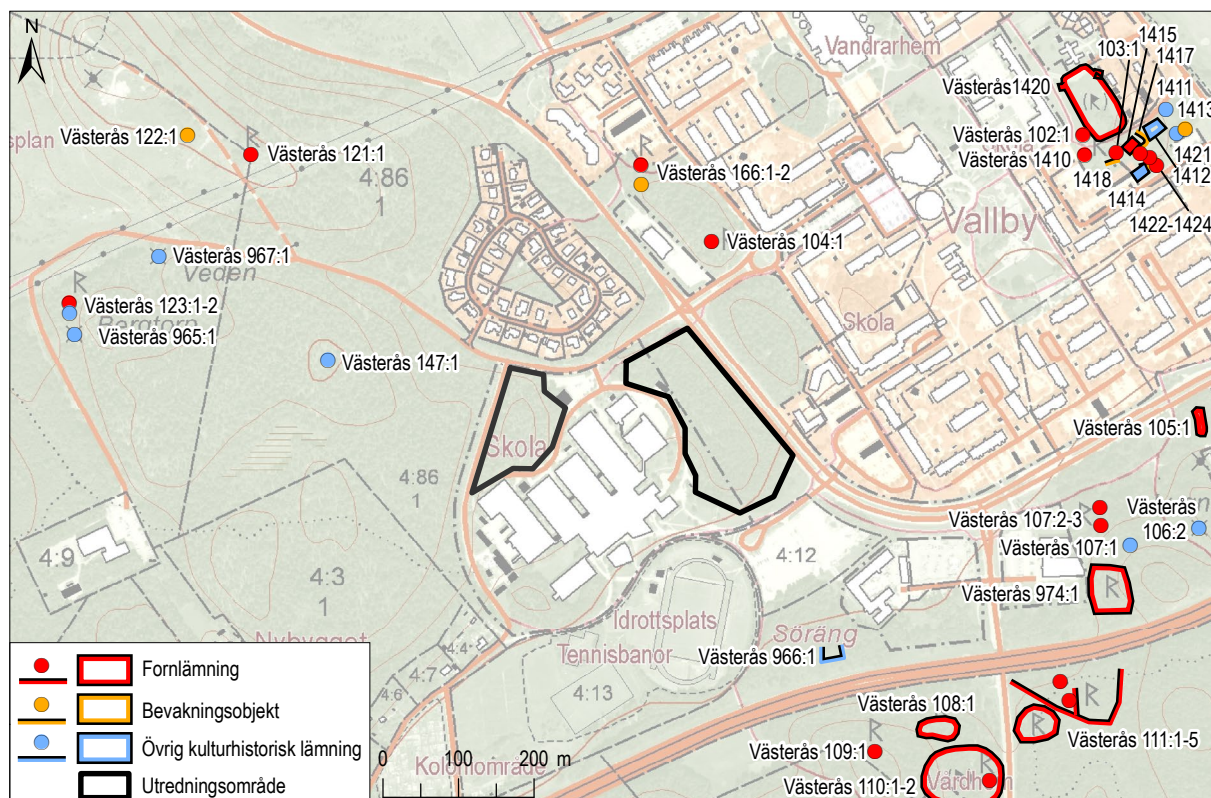
bebyggelseenheten Kilen från 1900-talet. I nordväst påträffades endast en rektangulär nedgrävning i anslutning till en liten rest av en gammal åker invid Veganäs. Bebyggelsen i Veganäs fanns från första halvan av 1800-talet fram till senare delen av 1900-talet. De allra största delarna av de båda utredningsområdena utgjordes av kuperad, blockig morän med en stor andel berghällar utan indikationer på fornlämningar.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	4
INLEDNING	7
SYFTE	7
METOD OCH GENOMFÖRANDE	7
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSBILD	7
RESULTAT	8
Objekt 1 - Lägenhetsbebyggelse	8
Objekt 2 - Lägenhetsbebyggelse, uppgift om.....	8
UTVÄRDERING	8
REFERENSER.....	10
Litteratur	10
Arkiv och register.....	10
Historiska kartor	10
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	11

Figur 1. Utredningsområdet markerat på Terrängkartan, skala 1:50 000.

Figur 2. Kända forn lämningar (FMIS) kring Vallby väster om Svartån. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:10 000.

INLEDNING

Västerås kommun avser att ta fram en detaljplan för utveckling av bostäder vid fastigheten Wenströmska skolan 1 i Västerås. Intill skolan finns två mindre skogsområden som är föremål för den nya detaljplanen. Med anledning av detta har Arkeologikonsult på uppdrag av Länsstyrelsen i Västmanlands län (Lst dnr 431-1279-2015) genomfört en arkeologisk ut-

redning etapp 1 inom gällande fastighet. Utredningsområdets totala yta är cirka 35 000 m² (figur 1).

Det finns sedan tidigare inga kända fornlämningar i utredningsområdet, som tidigare varit en del av utmarken tillhörande Vallby bytomt cirka 500 meter i nordost.

SYFTE

Utredningens syfte är att ta fram besluts- och planeringsunderlag för samhällsplanering och eventuella arkeologiska undersökningar. Utredningen ska

klargöra om det i utredningsområdet finns fornlämningar som inte är kända sedan tidigare.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Den arkeologiska utredningen, etapp 1, bestod av en inledande kart- och arkivstudie samt en fältinventering.

Resultatet av kart- och arkivstudierna sammanställdes till ett underlag som användes vid fältinventeringen.

Kart- och arkivstudie

Arkivstudien omfattade en genomgång av material i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), Historiska museets föremålsdatabas (SHM), samt registrerade lämningar i fornminnesregistret (FMIS). Vidare har arkeologiska rapporter som berör området studerats.

Fältinventering

Fältinventeringen innebar en noggrann okulär besiktning av hela utredningsområdet. Jordsond medfördes i syfte att klarlägga markbeskaffenhet och påträffade lämningars karaktär.

Moderna topografiska kartor samt kartor från Sveriges geologiska undersökning (SGU) har analyserats tillsammans med höjddata från Lantmäteriet. Kartstudien har även omfattat en genomgång av historiska kartor tillgängliga på Lantmäteriets hemsida. I de fall de historiska kartorna har bedömts innehålla information av intresse för utredningen har dessa rektifierats mot modernt kartmaterial.

Vid inventeringen eftersöktes tidigare okända fornlämningar och dels platser där fornlämningar kan finnas dolda under mark.

Påträffade lämningar dokumenterades skriftligen i enlighet med Riksantikvarieämbetets praxis för dokumentation av forn- och kulturlämningar. Lämningarna mättes in med GPS.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSBILD

Topografin i området har ända fram i modern tid till stor del utgjorts av skogsklädda impediment omgärdat av små och medelstora åkrar omkring en kilometer från Svartån i öster. I dag har framför allt mycket av åkrarna bebyggts med bostäder och stora vägar. De båda utredningsområdena ligger nästan uteslutande på kuperade impediment med en hel del storblockig morän samt berghällar.

Området ligger i en varierad och fornlämningsrik bygd (figur 2). Fornlämningsskatten består bland annat av boplatslämningar, gravfält, enstaka rösen, hägnader, torplämningar och by-/gårdstomter. Fornlämningarna utgörs till största delen av lämningar från bronsålder och äldre järnålder.

Cirka 500 meter åt nordost låg tidigare Vallsta bytomt (Västerås 1420). Utredningsområdet har varit en del av utmarken till Vallsta bytomt. Vid sökschaktning inom bytomten 2006 påträffades bland annat ett kulturlager, ett par stenpackningar samt fynd av bland annat rödgods (Elgh 2006).

Mellan omkring en och två kilometer från utredningsområdet har ett stort antal arkeologiska undersökningar utförts inför bland annat vägbyggen som Norrleden i nordväst och olika bostadsbyggen i Hagaberg och Brottberga i nordväst respektive norr.

RESULTAT

I utredningsområdet har två bebyggelseenheter funnits i modern tid. Längst i sydost i det östra utredningsområdet låg en liten gård vid namn Kilen vid förra sekelskiftet. Den andra gården som hette Veganäs låg i anslutning till det nordvästra utredningsområdet. Veganäs fanns liksom Kilen utmärkt på Häradsekonomen i början av 1900-talet (figur 3). Äldsta belägg för Veganäs i det historiska kartmaterialet går att finna i Laga skifteskartan från 1843, men vid den tidpunkten har ännu inte Kilen etablerats i området. Båda dessa enheter låg under Vallsta bytomt.

Objekt 1 - Lägenhetsbebyggelse

Fältinventeringen resulterade i upptäckten av ett par lämningar efter bebyggelsen tillhörande Kilen (figur 3). Den ena lämningen var resterna efter en raserad jordkällare, A 1 (figur 4) och den andra var en syllstensrad, A 2 (figur 5).

Jordkällaren (A 1) låg i riktning nordväst till sydost ingrävt i sluttningen mot ett berg med ingången i sydost. Den bestod av en i stora delar intakt kallmurad vägg mellan 0,7 och 1,2 meter hög utmed den nordöstra långsidan. Stenarna var huggna i varierande storlek (cirka 0,4–1,0 meter stora) och låg i fyra till sex skift. Den sydvästra långväggen var till viss del raserad och var endast omkring 0,4–0,5 meter hög. Jordkällarens yttermått var cirka 4 x 2,5

meter och innermåtten omkring 3,5 x 1,5 meter.

Ett litet stycke nordost om jordkällaren påträffades en syllstensrad (A 2). Stenraden låg ifrån sydväst till nordost och bestod av flata, huggna och tätt liggande stenar och var cirka 5 meter lång.

Den antikvariska bedömningen av lägenhetsbebyggelsen är övrig kulturhistorisk lämning med motiveringen att bebyggelsen tillkommit efter 1850.

Objekt 2 - Lägenhetsbebyggelse, uppgift om

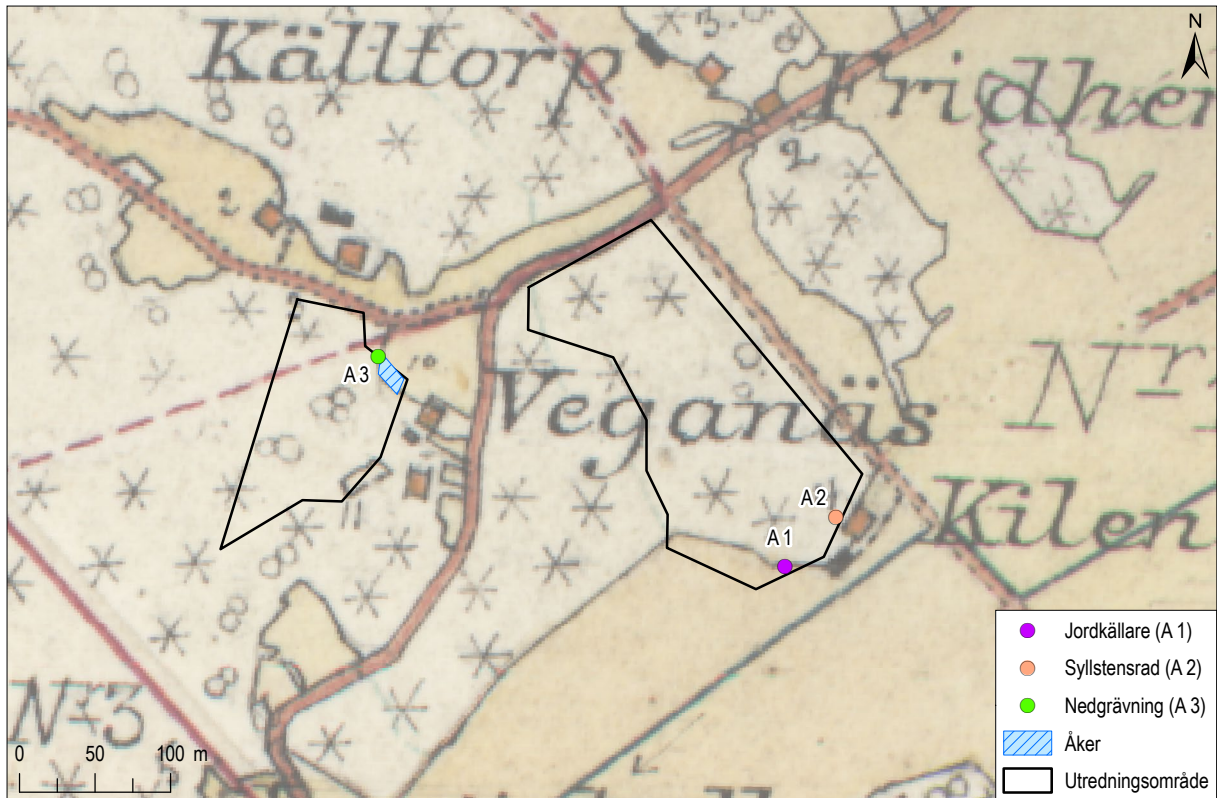
I direkt anslutning till det nordvästra utredningsområdet vid läget för Wenströmska skolan låg tidigare bebyggelseenheten Veganäs. Ett litet stycke av en äldre åker fanns i områdets östra del. Åkern omnämns som nyodling på Laga skifteskartan från 1843. Längs med åkerns västra och sydvästra ände syntes fortfarande dikningen och intill diket väster om åkern påträffades en rektangulär nedgrävning med oklar funktion, A 3 (figur 3). Nedgrävningen mätte cirka 2,5 x 1,5 meter och var mellan 0,3–0,4 meter djup.

Den antikvariska bedömningen är uppgift om lägenhetsbebyggelse, eftersom bebyggelsen är borttagen och ersatts av skolbyggnaden.

UTVÄRDERING

Syftet med den arkeologiska utredningen har uppfyllts. Lämningar efter den sentida lägenhetsbebyggelsen vid Kilen identifierades och en anläggning som möjligen kan kopplas till lägenhetsbebyggelsen Veganäs identifierades som övriga kulturhistoriska lämningar. Kilen bedöms enligt lämningstypspannan som lägenhetsbebyggelse, medan Veganäs bedöms som uppgift om lägenhetsbebyggelse utifrån kartmaterialet.

Inga ytor för dolda lämningar bedömdes finnas inom de bägge utredningsområdena. Efter samråd med Länsstyrelsen bedöms inte någon utredning etapp 2 vara aktuell utifrån utredningsresultatet. Beslut fattas av Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Figur 3. Jordkällaren (A 1) och syllstensraden (A 2) vid Kilen samt den rektangulära nedgrävningen (A 3) vid Vegarås. Mot bakgrund av Häradsekonomiska kartan, skala 1:5 000.

Figur 4. Den raserade jordkällaren (A 1) vid Kilen. Foto från SO.

Figur 5. Syllstensraden (A 2) delvis synlig i undervegetationen. Foto från NO.

REFERENSER

Litteratur

Elgh, S. 2006. *Vallby bytomt, Västerås, Kvarteren Rökstugan/Ryggåstugan, RAÄ 102 och 103, Kv Rökstugan 1, kv Ryggåstugan 1 och Västerås 4:86, Västerås församling, S:t Ilians socken, Västmanland*. Arkeologisk utredning. Kulturmiljövård Mälardalen, Rapport 2006:31.

Arkiv och register

ATA = Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet

FMIS = Digitala fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

SOFI = Ortnamnsregistret, Institutet för språk och folkminnen

Historiska kartor

LMM 19-väs-228 Västmanlands län, Västerås kommun
Västerås
Laga skifte 1843

RAK J112-74-2 Västmanlands län (Örebro län)
J112-74-2 Västerås
Häradseconomiska kartan 1905–11

LMM = Lantmäterimyndighetens arkiv

RAK = Rikets allmänna kartverks arkiv

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnummer:	2952
Länsstyrelsens dnr:	431-1279-2015
Länsstyrelsens beslutdatum:	2015-09-28
Beställare:	Västerås kommun
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning etapp 1
Utförandetid, fältarbete:	23 oktober 2015
Län:	Västmanlands län
Landskap:	Västmanland
Kommun:	Västerås kommun
Socken:	Skerike socken
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Projektledare:	Peter Sillén
Rapportansvarig:	Peter Sillén
Planer och layout:	Ida Söderström
Kvalitetssäkring:	Linda Lindwall
Fynd	Inga fynd togs omhand

Rapporter från Arkeologikonsult 2016:2952